

ACC. N:R M. 15083: 1-6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Ingeborg Johansson, Markaryd*
Härad: *Lunnabo* Berättare: " " "
Socken: *Markaryd* Berättarens yrke: *husföreståndarinna*
Uppteckningsår: *1960* Född år *1898 i Himmeryd*

Kystan och härvor. s. 1-6.

LUF 115

31/10-60

Skriv endast på denna sida.

Uf 115
1

Vystan och härvar

Allt det förekom både nystning och härning av garnet från spinnerocksrullen det är given sak, men i regel nystades endast tvinnat garn som var avsett för stickning och det var inga småpartier, som var avsedda här för i de, i regel stora hushållen i äldre tid.

Vysta garn från spinnerocksrullen var barnens syssla.

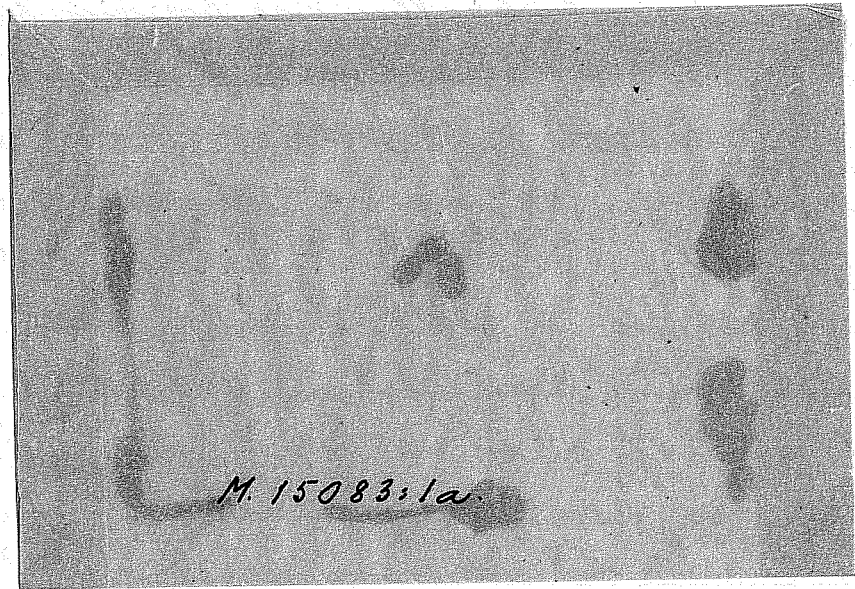
Vi hade en inrättning avsedd för detta ändamål som vi kallade för rulltavla / ett urklipp medföljer som visar hur dessaanna var inrättad / och den skulle förstås fram var gång det var aktuellt med nystning. I de båda stolparna var hål för en stältråd och på denna tråddes rullen och gled så lätt som helst. På detta sätt kunde sysslan i fråga utföras av en person, men det förekom också, att en av ungarnas höll spinnerocksrullen på en strumpsticha, under det att annan nystade allt efter som man kom överens.

En sådan enkel syssla var väl social lärd men vid första

31/10-60

M. 15083:1a.

Landskap: Sjvålands Berättare: Ingelborg Johansson
Härad: Summersbo Berättarens yrke: Husföreståndarinna
Socken: Markaryd Berättarens adress: V. Högbytt Markaryd
Uppteckningsår: 1960 Född år 1898 i Henneryd
Upptecknare: Ingelborg Johansson

M. 15083:1a.

Ifyll ovanstående uppgifter! Skriv uppteckningen *endast* på den linjerade sidan

M. 15083:1a

M. 15083:1a

0

försöket bar man sig ganska fumligh åt det minnes jag
tydligt. De gamla hade sin taktid även då det gällde
nysta garn, och varför skulle man inte gå regelmässigt till
väggs tyckte de. Hade vi bara fått hålla på att nysta avigt
kom alla gör i början, så kanske det hade gått något lättare
att få alla-tioeringar att sitta stilla och nysta garn en
timmens tid eller så där, men nu var det frågan om att
göra det rätt från början. Man skall nysta med trådens
ifrån sig, inte tvärl emot keder det och de första varven läggs
man upp på vänstra handens fingrar. Snart har man
en liten rippa och när det bara att nysta på, men det
gällde att hålla tråden så lös och det färdiga nystavret
händes mjukt "gjäsmet" som uttrycket löt. Hade man
uppnått ett sådant resultat fick man beröm för sig
nystare och de kunde beta som så: "då å hämmalar" samt
ska att nästa sei ut."

Det mest som kunde finnas på spinnerockarullen var
2 ett hektar, men i regel förtogs man en mindre mängd

ty ju mer man lastade på rullen desto hårdare blev det
 skrivat och det var just ingen ting att rekommenderas.
 Då väl ville som bomullsguttrinnades på spinnrocken och även
 det senare i rätt stor utsträckning. I den här bygden var
 vänsked tillverkning en huvudnäring för många vid den
 omkring sekelskiftet, och att man då bland annat förbrukade
 en annan lik mängd skrivat bomullsgarn och vi bestämde
 att det var inte sällsynt att dräffa på husornas i färd med att beka
 det skrivade bomullsgarnet, som i färdigt skede kallades för
 "begressop". Garnet skulle bekas för att bli starkt och det gick
 till på följande sätt: På den förut nämnda rulleavloren var
 spinnrocksrullen placerad, som skulle dräden löpa genom beak-
 grytan, som var så pass uppvärmd, att beket fästade
 tillräckligt och med en hand härvade man upp det som
 på bekrullen / en vanlig rund knutt försedd med vev
 och axel, en kungjord inrättning liknande fig 5 som man
 sätter bort vingarna / för att sedan nyska upp till lagom
 stora rippor som det kallades. Vänskedmakarna kunde inte

annande större nystan än omkring 60-70 varv över vänstra handens fingrar, det blev alltså en ansenlig mängd sådana efter fullbordat varv.

Allt garn som inte var avsett att tvinnas härvides och olika metoder härför har förekommit. Där man inte hade tillgång till de vanliga redskapen fig 5 och 7 tog man helt enkelt garnet i tumgreppet och lindade runt armbågen, nog så bekäntligt om man bara had gott handlag, men det föredes. Men på de flesta ställen hade man de vanliga redskapen "ankingen" fig 5 som kallades "kärvelens kräkke" eller fig 7 som kallades "bonna". Både dessa redskap finnes här, men är numera endast minnen från forna tid. På karspan (den kallas också så) fig 5 finnes en medfällbar anordning, så att man bekäntligt kan lyfta av det härvidade garnet.

Vid härning var det fördelaktigast att låta spinnrockens kullen sitta kvar i spinnrocken och endast flytta över "rockasorren" i en annan trissa. Det sistnämnda

redskapet kasspan, användes mest här, ty det tog mindre plats än bomman och gjorde samma nytta men eljest antager man, att detta är den äldsta typ av sådana redskap. En halv alm mellan varje arm var det vanliga måttet, alltså blev det två almar i ankrets. Givetvis räknade man varven och på så sätt kunde man fastslå hur långt härvarn räckte. Efter ett visst antal varv band man in markeringsmärken, för många dubbel stråd av samma garn, detta kallades fedje och mellan varje fedje skulle det vara exakt samma mängd garn. Om jag inte minnes fel var det fem fedje i varje härva, och den vana husemodern hade säkerligen undelat varv i karudet under tiden hon härvade.

De här nämnda redskapen torde vara en god del över ett hundra år gamla, ty de användes i onsfars hem och han var född år 1829. Allt de samma äro tillverkade av någon bysarrickare än heller, inte något att betymlas.

5 I de hem, man spann och värde mycket fanns i regel

6
Dessa redskap, som jämte spinnrock och vävstol rent av
hörd till utrustningen för den giflasamma flickan, som
stod redo att flykta in i sitt nya hem.

Det berättas, att en sådan hade följt lära både spinn- och
väv- och hade vid detta laget en god kännedom om alla
konstens regler, när hon nu på egen hand satte apparaten
igång. Säkertligen skulle hon också kunnat svära på
i vilka sammanhang ordet passma förekom, att det var
vävskedmakarena och ditr. handlarena som räknade rören
i passmer. Men tyvärr finnes ingen i vår tid som
exakt kan säga hur många rör som gick på en passma.
Någon antager, att passma var en beteckning för hundre,
men man vill inte säga det för det absolut säkra.

6
Svårt är emellertid både uttrycken man begagnade
och redskapen som användes skända begrepp, den nyare
tidens folk har inte behövt göra bekantskap med dylikt,
därför är det helt naturligt att man redan nu i allmänhet
har ringa kännedom om allt vad gammalt heter.

